

О. І. Доманицький, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького
<https://orcid.org/0009-0008-0065-2857>

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ І БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

У статті досліджено трансформацію державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти в умовах суспільних та безпекових викликів. сучасний етап розвитку держави характеризується глибокими соціальними змінами, цифровізацією, євроінтеграційними процесами та безпековими загрозами, що зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до формування та реалізації гуманітарної політики. Акцентовано увагу на переході від адміністративно-централізованої моделі управління до гнучкої, адаптивної та ціннісно-орієнтованої системи публічного управління у сфері вищої освіти.

Доведено, що трансформація державної гуманітарної політики передбачає оновлення її концептуальних засад, інституційних механізмів та управлінських інструментів з урахуванням потреб студентської молоді, академічної спільноти та суспільства загалом. Гуманітарна політика у сфері вищої освіти розглядається не лише як система нормативно-правового регулювання, а як стратегічний інструмент формування національної ідентичності, громадянської стійкості, соціальної згуртованості та ціннісних орієнтацій молодого покоління.

Обґрунтовано, що теоретичні підходи до трансформації гуманітарної політики в контексті публічного управління, зокрема концепції адаптивного врядування, мережевої взаємодії та публічно-приватного партнерства. Визначено, що ефективність змін значною мірою залежить від інтеграції безпекового компоненту в освітньо-виховні процеси, посилення ролі університетської автономії та розвитку механізмів участі здобувачів освіти у прийнятті управлінських рішень.

Проаналізовано інституційні та організаційні аспекти модернізації гуманітарної політики, зокрема оновлення освітніх стандартів, впровадження цифрових технологій, розвиток академічної доброчесності, розширення міжнародної співпраці та підвищення якості публічних комунікацій. Акцентовано, що в умовах безпекових загроз особливого значення набуває формування стійкості системи вищої освіти, забезпечення безперервності освітнього процесу і підтримка психологічної безпеки освітнього середовища.

З'ясовано, що, що трансформація державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти є комплексним і багатовимірним процесом, спрямованим на підвищення ефективності публічного управління, зміцнення гуманітарного потенціалу держави та забезпечення сталого розвитку вищої освіти. Реалізація запропонованих підходів створює передумови для формування конкурентоспроможної, ціннісно орієнтованої та безпеково стійкої системи вищої освіти в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: державна гуманітарна політика, вища освіта, трансформація, суспільні трансформації, безпекові виклики, освітньо-виховні процеси, гуманітарний розвиток, студентська молодь, освітня система.

O. I. Domanytskyj. Formation and implementation of state humanitarian policy in the field of higher education in the context of social transformations and security challenges

The article examines the transformation of state humanitarian policy in the field of higher education in the context of social and security challenges. The current stage of state development is characterized by profound social changes, digitalization, European integration processes and security threats, which necessitates a review of traditional approaches to the formation and implementation of humanitarian policy. The emphasis is on the transition from an administratively centralized management model to a flexible, adaptive and value-oriented system of public administration in the field of higher education. It is proven that the transformation of state humanitarian policy involves updating its conceptual foundations, institutional mechanisms and management tools, taking into account the needs of student youth, the academic community and society as a whole.

Humanitarian policy in the field of higher education is considered not only as a system of regulatory and legal regulation, but also as a strategic tool for the formation of national identity, civic stability, social cohesion and value orientations of the younger generation. It is substantiated that theoretical approaches to the transformation of humanitarian policy in the context of public administration, in particular the concepts of adaptive governance, network interaction and public-private partnership. It is determined that the effectiveness of changes largely depends on the integration of the security component into educational processes, strengthening the role of university autonomy and the development of mechanisms for the participation of education seekers in making management decisions.

The institutional and organizational aspects of the modernization of humanitarian policy are analyzed, in particular, the updating of educational standards, the introduction of digital technologies, the development of academic integrity, the expansion of international cooperation and the improvement of the quality of public communications. It is emphasized that in conditions of security threats, the formation of the stability of the higher education system, ensuring the continuity of the educational process and supporting the psychological safety of the educational environment are of particular importance.

© О. І. Доманицький, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

It is found out that the transformation of state humanitarian policy in the field of higher education is a complex and multidimensional process aimed at increasing the efficiency of public administration, strengthening the humanitarian potential of the state and ensuring the sustainable development of higher education. The implementation of the proposed approaches creates the prerequisites for the formation of a competitive, value-oriented and security-sustainable system of higher education in the face of modern challenges.

Key words: state humanitarian policy, higher education, transformation, social transformations, security challenges, educational processes, humanitarian development, student youth, educational system.

Постановка проблеми. Державна гуманітарна політика у сфері вищої освіти в сучасних умовах набуває стратегічного значення, оскільки визначає не лише зміст освітньо-виховних процесів, а й формує ціннісні орієнтири, громадянську позицію та соціальну відповідальність студентської молоді. Вища освіта виступає простором відтворення інтелектуального та гуманітарного потенціалу держави, а тому трансформація гуманітарної політики стає необхідною передумовою забезпечення її відповідності сучасним суспільним потребам. Зростання соціальної динаміки, глобалізаційні процеси та посилення безпекових ризиків зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до управління у цій сфері.

Суспільні та безпекові виклики, зокрема воєнна агресія, демографічні зміни, інформаційні загрози та соціальна поляризація, актуалізують потребу у формуванні стійкої, адаптивної та ціннісно-орієнтованої моделі гуманітарної політики. В умовах кризи особливої ваги набувають питання забезпечення безперервності освітнього процесу, підтримки психологічної безпеки здобувачів освіти, зміцнення національної ідентичності та громадянської стійкості. Водночас існуючі механізми реалізації державної гуманітарної політики часто залишаються фрагментарними, недостатньо скоординованими та не повною мірою адаптованими до нових реалій.

Трансформація державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти передбачає оновлення її інституційних, нормативних та управлінських засад, інтеграцію безпекового компоненту в освітньо-виховні процеси, розширення університетської автономії та впровадження сучасних цифрових інструментів управління. Особливої уваги потребує посилення участі студентської молоді та академічної спільноти у формуванні та реалізації гуманітарних ініціатив, що відповідає принципам відкритості, партнерства та публічної відповідальності. Актуальність зумовлена необхідністю наукового обґрунтування напрямів і механізмів трансформації державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти в умовах суспільних та безпекових викликів, що дозволить підвищити ефективність публічного управління, зміцнити гуманітарний потенціал держави та забезпечити стійкий розвиток системи вищої освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій. У сучасних українських наукових працях трансформація державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти розглядається як відповідь на суспільні та безпекові виклики, що супроводжують процеси реформ і воєнних дій [1]. Загальні дослідження з теорії публічного управління висвітлюють зміну ролі університету від традиційної освітньої функції до активного соціального агента, здатного формувати громадянську ідентичність, соціальну згуртованість і критичне мислення. Водночас вітчизняні автори наголошують на необхідності адаптації державної політики до стандартів європейського простору вищої освіти та посилення автономії закладів у межах національних стратегій.

У низці публікацій увага зосереджується на нормативно-правових та інституційних аспектах реформ у сфері вищої освіти, які мають важливе значення для гуманітарної політики. Дослідники аналізують роль центральних органів виконавчої влади у формуванні освітньої політики, механізми забезпечення якості освіти, а також виклики імплементації законодавчих норм у практичну діяльність університетів. У цьому контексті підкреслюється важливість чіткого механізму взаємодії між публічними інститутами та громадськістю для забезпечення прозорості, відповідальності та адаптації політики до потреб суспільства.

Окремий напрям наукових розвідок присвячений впливу безпекових викликів на систему вищої освіти: змін у формі організації навчального процесу, цифровізації, релокації закладів та підтримці академічної спільноти в умовах воєнного стану. Дослідження також звертають увагу на міжнародну співпрацю як важливий елемент адаптації та забезпечення стійкості освітньої галузі. Разом з тим більшість робіт зосереджуються на окремих компонентах системи, що вказує на потребу подальших комплексних досліджень інтеграції гуманітарної політики, суспільно-державної взаємодії та стратегічного управління у сфері вищої освіти.

Метою статті є обґрунтування сучасних управлінських підходів у формуванні та реалізації гуманітарних векторів реформування системи вищої освіти в Україні у період суспільних трансформацій та безпекових викликів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна трансформація державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти зумовлена комплексом соціальних, економічних та безпекових чинників, що змінюють традиційні підходи до управління освітніми системами. Гуманітарна політика розглядається як стратегічний інструмент держави, спрямований на формування ціннісних орієнтацій, громадянської ідентичності та соціальної стійкості суспільства. У контексті публічного управління вона передбачає інтеграцію освітніх, культурних та соціальних механізмів, здатних забезпечити гармонійний розвиток особистості та суспільства. Теоретичні підходи до трансформації гуманітарної політики базуються на концепціях адаптивного врядування, мережевої взаємодії та участі громадськості у процесах прийняття рішень.

Важливим аспектом трансформації є переосмислення ролі держави у сфері вищої освіти. Від адміністративно-централізованої моделі управління відбувається перехід до гнучкої системи, що поєднує державне регулювання з автономією закладів освіти. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям європейської інтеграції та стандартам European Higher Education Area, які передбачають підвищення якості освіти, академічну мобільність та забезпечення прозорості управлінських процесів. У цьому контексті гуманітарна політика набуває нових функцій від суто регулятивної до інноваційно-розвивальної.

Суспільні та безпекові виклики, з якими стикається Україна, актуалізують необхідність посилення стійкості системи вищої освіти. Воєнні загрози, цифровізація та соціальні трансформації вимагають створення адаптивних механізмів управління, здатних оперативно реагувати на кризові ситуації. Вища освіта розглядається як ключовий інститут формування людського капіталу та соціальної згуртованості, що особливо важливо в умовах постконфліктного відновлення та модернізації держави. Гуманітарна політика у цьому контексті повинна забезпечувати не лише освітні стандарти, а й психологічну підтримку, соціальну інтеграцію та розвиток критичного мислення.

Теоретико-концептуальні засади трансформації гуманітарної політики передбачають її розгляд як багатовимірний процес, що поєднує управлінські, соціальні та безпекові аспекти. Ефективність реформ значною мірою залежить від здатності держави створити інституційні умови для інноваційного розвитку вищої освіти, посилення участі громадськості та забезпечення балансу між автономією закладів і стратегічними пріоритетами національної політики. Це створює підґрунтя для подальшого аналізу практичних механізмів трансформації гуманітарної політики в умовах сучасних викликів.

Інституційна трансформація гуманітарної політики у сфері вищої освіти передбачає оновлення механізмів управління, що забезпечують ефективну взаємодію між державними органами, закладами освіти та громадянським суспільством. Сучасна модель публічного управління орієнтована на децентралізацію, розширення автономії університетів та розвиток мережових форм співпраці. Це дозволяє підвищити гнучкість управлінських рішень і адаптувати освітні системи до швидкоплинних соціально-економічних змін. Інституційні механізми гуманітарної політики повинні враховувати як стратегічні державні пріоритети, так і потреби академічної спільноти та здобувачів освіти.

Важливим елементом інституційної трансформації є удосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність закладів вищої освіти. Законодавчі зміни спрямовані на підвищення прозорості управлінських процесів, забезпечення академічної доброчесності та створення умов для інноваційного розвитку освіти. Водночас необхідно посилювати механізми громадського контролю та участі стейкхолдерів у формуванні освітньої політики. Це сприяє підвищенню довіри до інституцій та забезпечує баланс між інтересами держави, університетів і суспільства. Суспільні виклики, зокрема цифровізація та соціальна поляризація, вимагають модернізації управлінських підходів у гуманітарній політиці.

Впровадження цифрових інструментів управління, електронних освітніх платформ та систем аналітики даних дозволяє підвищити ефективність прийняття рішень і забезпечити доступність освітніх послуг. Однак цифрова трансформація повинна супроводжуватися розвитком цифрової грамотності та забезпеченням інформаційної безпеки [3]. Інституційні механізми гуманітарної політики у сфері вищої освіти мають бути спрямовані на формування адаптивної системи управління, що поєднує державне регулювання з автономією закладів освіти та участю громадськості. Ефективність трансформаційних процесів залежить від здатності інституцій реагувати на сучасні виклики та забезпечувати розвиток вищої освіти як ключового чинника соціального та економічного прогресу.

Сучасні безпекові виклики суттєво трансформують гуманітарну політику та функціонування системи вищої освіти. Воєнні дії, внутрішня міграція населення, руйнування інфраструктури та інформаційні загрози формують нові умови, у яких університети повинні забезпечувати безперервність освітнього процесу та соціальну підтримку здобувачів освіти. Вища освіта в умовах кризи виконує не лише освітню, а й соціально-інтеграційну функцію, сприяючи адаптації молоді до змін та формуванню стійких громадянських цінностей. Гуманітарна політика держави повинна враховувати ці аспекти та створювати механізми підтримки академічної спільноти.

Одним із ключових напрямів реагування на безпекові виклики є розвиток дистанційних та змішаних форм навчання, що дозволяють забезпечити доступ до освіти незалежно від місця перебування здобувачів. Цифровізація освітнього процесу сприяє підвищенню його гнучкості, проте водночас створює нові ризики, пов'язані з кібербезпекою та захистом персональних даних. Державна гуманітарна політика повинна передбачати розвиток інфраструктури цифрової освіти, підвищення цифрової грамотності та впровадження стандартів інформаційної безпеки. Це забезпечує стабільність освітнього процесу навіть у кризових умовах.

Безпекові виклики також актуалізують питання психологічної підтримки студентів і викладачів, які зазнають впливу стресових факторів. Освітні заклади повинні розвивати системи психологічної допомоги, соціальної адаптації та підтримки академічної мобільності. Гуманітарна політика у сфері вищої освіти має враховувати необхідність створення безпечного освітнього середовища, яке сприяє особистісному розвитку та професійній самореалізації. Це особливо важливо в умовах соціальних трансформацій, що впливають на мотивацію та освітні траєкторії молоді. Гуманітарна політика повинна сприяти розвитку освітніх програм, спрямованих на підвищення інформаційної культури та здатності аналізувати джерела інформації.

Цифрова трансформація є одним із ключових чинників модернізації гуманітарної політики та освітньої системи. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій змінює підходи до організації навчального процесу, управління освітніми даними та взаємодії між учасниками освітнього середовища. Цифровізація дозволяє підвищити доступність освіти, забезпечити індивідуалізацію навчання та розширити можливості академічної мобільності. Водночас вона створює нові виклики, пов'язані з цифровою нерівністю та необхідністю формування відповідних компетентностей.

Важливим аспектом цифрової трансформації є розвиток електронних освітніх платформ та систем управління навчанням, які забезпечують гнучкість освітнього процесу [2]. Такі інструменти дозволяють здобувачам освіти отримувати доступ до навчальних матеріалів незалежно від географічного розташування та умов безпеки. Однак ефективність цифрових рішень залежить від рівня інфраструктурного забезпечення та готовності педагогічного персоналу до використання нових технологій. Гуманітарна політика повинна передбачати підтримку професійного розвитку викладачів та створення умов для їх цифрової адаптації.

Цифрова трансформація також впливає на зміст і методи навчання, сприяючи розвитку нових освітніх підходів. Використання інтерактивних технологій, онлайн-курсів та цифрових ресурсів дозволяє підвищити мотивацію здобувачів освіти та забезпечити індивідуалізацію навчальних траєкторій. Водночас необхідно зберігати баланс між цифровими та традиційними формами навчання, враховуючи особливості різних освітніх програм. Гуманітарна політика має сприяти інтеграції інноваційних методів навчання у систему вищої освіти, забезпечуючи їх відповідність академічним стандартам.

Державна гуманітарна політика повинна сприяти формуванню етичної культури в академічному середовищі, розробці чітких стандартів доброчесності та механізмів їх дотримання. Важливим напрямом є інтеграція принципів академічної доброчесності у освітні програми та управлінські процеси закладів вищої освіти. Студенти та викладачі повинні отримувати знання про етичні стандарти наукової роботи, правила цитування та відповідальність за порушення доброчесності. Державна гуманітарна політика має підтримувати розвиток системи внутрішнього контролю у закладах освіти та механізмів громадського нагляду. Гуманітарна політика у цьому контексті виконує роль інструменту виховання відповідального громадянина, здатного діяти в умовах інформаційних викликів.

Гуманітарна політика у сфері вищої освіти має значний соціокультурний вимір, оскільки освіта формує ціннісні орієнтації, громадянську свідомість та соціальну відповідальність. В умовах суспільних змін і безпекових викликів університети виконують функцію простору соціальної інтеграції, де відбувається взаємодія різних соціальних груп та формування спільних цінностей. Це сприяє зміцненню суспільної згуртованості та розвитку культури діалогу. Гуманітарна політика повинна підтримувати ініціативи, спрямовані на розвиток міжкультурної комунікації та толерантності, що є важливим чинником стабільності суспільства. Соціокультурний вимір гуманітарної політики також передбачає підтримку студентської молоді як ключової соціальної групи, що визначає майбутній розвиток держави.

Державна гуманітарна політика повинна створювати умови для підтримки молодіжних ініціатив і розвитку студентського самоврядування, що посилює демократичні засади управління вищою освітою. Міжнародна співпраця є важливим компонентом трансформації гуманітарної політики та модернізації вищої освіти. Участь українських університетів у міжнародних освітніх програмах і наукових проектах сприяє обміну досвідом, підвищенню якості освіти та інтеграції у світовий освітній простір. Це також створює можливості для академічної мобільності та розвитку спільних наукових досліджень. В умовах сучасних викликів міжнародна співпраця допомагає зміцнювати стійкість освітньої системи та підтримувати її розвиток.

Важливим аспектом міжнародної взаємодії є інтеграція української освіти до європейських стандартів і практик, що сприяє підвищенню її конкурентоспроможності. Участь у європейських освітніх ініціативах дозволяє адаптувати національні освітні програми до сучасних вимог та забезпечити їх відповідність міжнародним стандартам якості. Гуманітарна політика повинна підтримувати інтеграційні процеси, забезпечуючи баланс між національними інтересами та міжнародними зобов'язаннями. Соціальні та безпекові виклики також актуалізують необхідність розвитку гуманітарної дипломатії та культурного обміну.

Освітні та культурні ініціативи сприяють формуванню позитивного іміджу держави та зміцненню міжнародних зв'язків. Університети можуть виступати платформами для діалогу та співпраці, що сприяє подоланню стереотипів і розвитку взаєморозуміння між народами. Гуманітарна політика повинна враховувати цей потенціал і підтримувати ініціативи, спрямовані на розвиток міжнародної співпраці. Ефективна гуманітарна політика повинна поєднувати внутрішні та зовнішні механізми розвитку, забезпечуючи стійкість і конкурентоспроможність системи вищої освіти. Це створює передумови для подальшого вдосконалення освітньої системи та її адаптації до сучасних викликів.

Висновки і перспективи подальших розвідок в цьому напрямі. Дослідження трансформації державної гуманітарної політики у сфері вищої освіти засвідчує наявність системних проблем, пов'язаних із недостатньою адаптивністю управлінських механізмів, викликами безпекового середовища та необхідністю посилення соціально-ціннісного виміру освіти. Сучасна гуманітарна політика часто залишається фрагментарною, зосередженою на окремих аспектах освітньої діяльності, тоді як суспільні зміни вимагають комплексного підходу, що поєднує

управлінські, соціальні та безпекові інструменти. Вирішення цієї проблеми можливе через оновлення інституційних механізмів, підвищення автономії закладів освіти та розширення участі громадянського суспільства.

Ключовим напрямом вирішення проблеми є інтеграція гуманітарної політики з безпековим та соціальним виміром розвитку освіти. Вища освіта повинна виконувати не лише професійну, а й соціально-інтеграційну функцію, сприяючи формуванню громадянської ідентичності, критичного мислення та соціальної стійкості. Для цього необхідно розвивати системи психологічної підтримки здобувачів освіти, механізми академічної доброчесності та цифрові інструменти навчання, що забезпечують доступність освіти в умовах кризових ситуацій. Державна гуманітарна політика має створювати умови для розвитку безпечного та інклюзивного освітнього середовища, яке підтримує особистісний розвиток і соціальну адаптацію молоді.

Важливим рішенням є вдосконалення нормативно-правової бази та інституційних механізмів управління гуманітарною політикою. Законодавчі зміни повинні спрямовуватися на забезпечення прозорості управлінських процесів, посилення відповідальності інституцій та створення умов для інноваційного розвитку освіти. Реалізація запропонованих рішень створює передумови для формування стійкої, адаптивної та ціннісно орієнтованої системи вищої освіти, здатної відповідати сучасним суспільним та безпековим викликам. Гуманітарна політика повинна розглядатися як стратегічний інструмент розвитку держави, що забезпечує формування людського капіталу, соціальної згуртованості та інноваційного потенціалу суспільства.

Список використаних джерел:

1. Костюк І. Державне управління в Україні в період реалізації адміністративної реформи: основні поняття та категорії. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf
2. Мамонов І. Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf.
3. Parubchak Ivan, Smolinska Olesia, Marzalek-Kawa Joanna. Social aspects of the development of the management systems of Eastern European universities in the transformations period. *The new educational revive, Poland* Vol.58, № 4, p.109–122 URL: <https://tner.polsl.pl/e58/a8.pdf>

References:

1. Kostyuk, I. (2013), “Derzhavne upravlinnya v Ukrayini v period realizatsiyi administratyvnoyi reformy: osnovni ponyattya ta katehoriy” [Public administration in Ukraine during the period of implementation of administrative reform: main concepts and categories], journal *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya* [Public administration and local government], Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf [in Ukrainian].
2. Mamonov, I. (2012), *Publichne upravlinnya, derzhavne upravlinnya, sotsial'na polityka i mistseve samovryaduvannya yak skladovi sotsial'noho upravlinnya* [Public administration, public administration, social policy and local self-government as components of social management], Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf [in Ukrainian].
3. Parubchak Ivan, Smolinska Olesia, Marzalek-Kawa Joanna (2020), Social aspects of the development of the management systems of Eastern European universities in the transformations period. *The new educational revive*, Vol.58, № 4, p. 109–122. [Poland].

Дата першого надходження статті до видання: 03.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.04.2026